

Психолого-педагогічний супровід як умова успішної інтеграції в соціум дитини з особливими освітніми потребами

У Законі «Про реабілітацію інвалідів в Україні» вперше законодавчо визнано психолого-педагогічний супровід як необхідну умову успішної інтеграції та соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку: «Психолого-педагогічний супровід системна діяльність практичного психолога та корекційного педагога, спрямована на створення комплексної системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних умов, що, приносять засвоєнню знань, умінь і навичок, успішній адаптації, реабілітації, особистому становленню особи, нормалізації сімейних стосунків, її інтеграції в соціум». Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами розглядається як цілісна діяльність, командна взаємодія (вихователів, помічників вихователів, практичного психолога,) логопеда, медпрацівника, соціального педагога, батьків, вихователя-методиста, директора), у межах якої виокремлюються обов'язкові взаємопов'язані компоненти:

- систематичне підтвердження психолого-педагогічного. Статусу дитини (відповідності тих вимог, які ставить перед нею заклад дошкільної освіти, особливостям розвитку дошкільника) та динаміки її психічного розвитку в процесі виховання і навчання;
- створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості дитини;
- створення спеціальних соціально-психологічних умов для надання допомоги дітям, які мають проблеми в розвитку та навчанні.

Фахівці з інклюзивної освіти (В. В. Засенко, А. А. Колупаєва, Ю. М. Найда, П. З Софій та ін.) зазначають, що супровід навчання та виховання дітей з особливими потребами передбачає забезпечення доступності усіх форм навчання й освітніх послуг; запровадження спеціальних технологій, адаптивних технічних засобів навчання; забезпечення індивідуалізації та адаптації навчальних програм з урахуванням потреб і можливостей дитини; поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку дитини з особливими потребами; створення

сприятливих умов для соціалізації, самовизначення та самореалізації дошкільників.

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами передбачає певну систему діяльності, яка охоплює:

1. первинне діагностування дитини під час вступу в заклад дошкільної освіти з метою вивчення сильних і слабких сторін розвитку особистості, виявлення і вирішення проблем, що виникають у процесі інтеграції її в освітній простір (вивчення дитини має на меті виявити не лише сильні та слабкі сторони її психіки, а й дати якісні характеристики сформованості у неї пізнавальних процесів і дій);
2. проведення діагностуючих мінімумів на різних етапах розвитку дошкільника з метою вивчення динаміки розвитку дитини та вирішення можливих проблем під час кризових періодів;
3. надання психологічної підтримки педагогами (створення на основі отриманих даних індивідуальних карт дітей і розроблення індивідуальних навчальних програм);
4. психолого-педагогічну підтримку батьків.

Супровід дитини полягає також в тому, що педагог (фахівець), детально вивчивши індивідуальні особливості дошкільника, його проблеми, допомагає створити оптимальні умови для його розвитку. Отже, технологія психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами передбачає вирішення наступних завдань:

- глибоке, всебічне вивчення кожної дитини — виявлення індивідуальних особливостей і рівня пізнавальної діяльності й емоційно-вольової сфери, запасу знань і уявлень про довкілля, умінь і навичок в різних видах діяльності, притаманних дітям цього віку;
- конструювання і реалізацію корекційних програм, як індивідуальних, так і групових;
- вивчення динаміки розвитку в умовах корекційного навчання, визначення її освітнього маршруту;

- диференціація схожих станів на основі тривалого психолого-педагогічного спостереження і вивчення динаміки розвитку пізнавальної діяльності й емоційно-вольової сфери;
- в період підготовки дитини до шкільного навчання перед спеціалістами постає ще одне важливе діагностичне завдання – визначити параметри шкільної зрілості та вибір найефективнішої форми шкільного навчання.

Модель інклюзивної освіти передбачає обов'язкове забезпечення дитини з особливими освітніми потребами супроводом, де одним з основних чинників його успішної реалізації виступає індивідуалізація навчання і виховання дитини, яка сприяє її успішному розвитку, соціалізації та самореалізації.

Освітній процес у групі, де є дитина з особливими потребами, має бути організований таким чином, щоб враховувались індивідуальні потреби такої дитини, зона її найближчого розвитку

Отже, освітній простір, в якому перебуває дитина з особливими потребами, передбачає використання особистісно зорієнтованих методів навчання, в основі яких — індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням усіх її індивідуальних особливостей здібностей, особливостей розвитку, типів темпераменту, стану сімейної культури тощо.

У процесі психолого-педагогічного супроводу пріоритетними напрямками розвитку дитини з особливими потребами є соціально-особистісний, емоційний, фізичний; пізнавальний і мовленнєвий розвиток. Названі лінії розвитку дошкільників реалізуються підчас корекційно-розвивального навчання, основу якого складає зміст життєдіяльності людей; конкретні види діяльності (гра, малювання, конструювання, елементарна праця), які перебувають у сфері інтересів і потреб дитини. Потрібно організовувати такі види діяльності, які містили б розвиток сильних сторін особистості та її діяльності зі зміцнення успіхів у вузько окреслених галузях. Оцінювати дитину потрібно у відношенні до дій, які діти щодня виконують у межах своєї культури і які складають частину їхнього щоденного життя:

- за справами (праця в куточку природи, миття рук);

- за видами діяльності (сюжетно-рольова гра, малювання, ліплення);
- за дотримання щоденного розкладу (час на вживання їжі, сон).

Оцінювання має базуватись на сильних сторонах дитини, а не фокусуватись на тому, щоб визначити й перелічити лише речі, які дитина робити не може. Дитина з особливостями психофізичного розвитку проходить ті самі етапи розвитку, що й дитина; яка нормально розвивається; але із затримкою в часі.

Отже, враховуючи спільність основних закономірностей розвитку в нормі й патології, у практиці дошкільного виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами здійснюється фізичне виховання, формування різних видів дитячої діяльності, уявлень про себе і навколишній світ, розвиток мовлення, формування елементарних математичних уявлень, музичне виховання. Але для того, щоб досягнути бажаного корекційно-розвивального ефекту в роботі з дітьми, мають бути створені особливі умови, адекватні специфіці психофізичного розвитку дошкільників при різних варіантах дизонтогенезу.

Особистісно орієнтований підхід є основною вимогою до організації взаємодії дорослого з проблемною дитиною під час психолого-педагогічного супроводу і спрямований на забезпечення психологічної захищеності й створення психологічного комфорту для дитини.